

Sygn. akt III AUa 1038/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Gerszewska
Sędziowie:	SSA Grażyna Czyżak (spr.) SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń
Protokolant:	Aleksandra Portaszkiewicz

po rozpoznaniu w dniu 18 grudnia 2012 r. w Gdańsku

sprawy T. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o roczne rozliczenie renty rodzinnej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 21 marca 2012 r., sygn. akt VIII U 2182/11

zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I i oddala odwołanie.

Sygn. akt III AUa 1038/12

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 grudnia 2010 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. dokonał rozliczenia renty T. M. w związku z osiągniętym przychodem w 2007 r., który wyniósł 65.469,61 zł i przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku, tj. 41.185,40 zł, łącznie o kwotę 24.284,21 zł. Przychód ten uzasadniał zawieszenie łącznej kwoty części renty za w/w rok na kwotę 14.737,08 zł, w tym, od dnia 01 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2007 r. o 1.228,09 zł x 12 miesięcy. W związku z powyższym, organ rentowy wezwał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła T. M. wskazując, iż powyższa decyzja została jej wysłana po 3 letnim okresie dochodzenia należności, tj. dnia 03 stycznia 2011 r. Podała, że była zmuszona podjąć pracę za granicą, a z treści informacji ustnej uzyskanej w organie rentowym wynikało, że nie musi zgłaszać tej okoliczności, a jedynie dokonać rozliczenia należności w Urzędzie Skarbowym, co też czyniła.

W odpowiedzi na odwołanie ubezpieczonej od decyzji z dnia 29 grudnia 2010 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. wniósł o jego oddalenie oraz o rozpoznanie sprawy także pod jego nieobecność.

W uzasadnieniu organ rentowy powołał się na argumentację zawartą w treści zaskarżonej decyzji, a nadto podał, że roczny przychód ubezpieczonej za 2007 r., tj. 65.469,61 zł został ustalony przy przyjęciu kursu walutowego 3.582. Przy ustaleniu równowartości w złotych polskich przychodu, uzyskanego w państwach członkowskich UE, zastosowanie ma kurs przeliczenia walut publikowany przez Europejski Bank Centralny, o którym mowa w art. 90 rozporządzenia (WE) 987/2009 r. Daty, z których uwzględnia się kursy wymiany walut opublikowane przez EBC określa Decyzja Komisji Administracyjnej nr (...) z dnia 15 października 2009 r. Z decyzji tej wynika, że w przypadku rozliczenia przychodu po zakończeniu roku kalendarzowego przyjmuje się kurs z ostatniego dnia miesiąca, w którym osiągnięty został przychód - w przypadku miesięcznego rozliczenia przychodu, z ostatniego dnia danego roku kalendarzowego, albo z ostatniego dnia miesiąca rozliczeniowego okresu, jeżeli rozliczany okres zakończył się przed ostatnim dniem roku kalendarzowego - w przypadku rocznego rozliczenia przychodu. ZUS ustalił przychód za 2007 r. zgodnie z powyższymi zasadami. Zastosował kurs walut obcych publikowany przez EBC w ostatnim dniu roku kalendarzowego, bowiem została podana łączna kwota przychodu.

Organ rentowy wskazał, że w decyzji o przyznaniu renty rodzinnej z dnia 14 marca 2001 r. ubezpieczona została pouczone, iż w celu ustalenia, czy zachodzą okoliczności powodujące zawieszenie prawa do renty albo wstrzymanie wypłaty lub zmniejszenie wysokości świadczenia, osoba pobierająca to świadczenie jest zobowiązana powiadomić organ rentowy o osiągnięciu przychodu i jego wysokości. Zaznaczył, że każdą następną decyzją, ubezpieczona została zobowiązana do informacji o uzyskanych przychodach. Zdaniem tego organu zaskarżona decyzja została wydana w dniu 29 grudnia 2010 r., a więc zmieścił się w terminie 3 lat z żądaniem zwrotu nie należnie pobranych świadczeń.

Decyzją z dnia 03 lutego 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. dokonał rozliczenia renty T. M. w związku z osiągniętym przychodem w 2008 r., który wyniósł 86.283,49 zł i przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku, tj. 45.345,60 zł, łącznie o kwotę 40.947,89 zł. Przychód ten uzasadniał zawieszenie łącznej kwoty części renty za w/w rok na kwotę 16.218,68 zł, w tym, od dnia 01 stycznia 2008 r. do dnia 29 lutego 2008 r. o 1.228,09 zł x 2 miesiące, tj. 2.456,18 zł oraz od dnia 01 marca 2008 r. do dnia 31 grudnia 2008 r. o 1.376,25 zł x 10 miesięcy, tj. 13.762,50 zł. W związku z powyższym, organ rentowy wezwał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła T. M., powołując się na okoliczności wskazane w odwołaniu od decyzji z dnia 29 grudnia 2010 r. Ponadto ubezpieczona wskazała, że według decyzji ZUS wysokość kwoty określającej łączny przychód za 2008 r. wynosi 86.293,49 zł, a według dochodów określonych w PIT-36 81.747,47 zł (16.218,68 zł - emerytura + 65.528,78 zł - dochody z zagranicy) i rozbieżności te są dla niej niezrozumiałe. Wskazała, że decyzja ZUS została wydana po dwóch latach, co jest dla niej krzywdzące.

W odpowiedzi na odwołanie ubezpieczonej od decyzji z dnia 03 lutego 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. wniósł o jego oddalenie oraz o rozpoznanie sprawy także pod jego nieobecność.

W uzasadnieniu organ rentowy powołał się na argumentację zawartą w treści zaskarżonej decyzji oraz odpowiedzi na odwołanie od decyzji z dnia 29 grudnia 2010 r., a nadto podał, że roczny przychód ubezpieczonej za 2008 r., tj. 86.293,49 zł został ustalony przy przyjęciu kursu walutowego: 4,1724. Organ wskazał, że ustalił przychód za 2008 r. zgodnie z zasadami jak w decyzji z dnia 29 grudnia 2010 r. Zastosował kurs walut obcych publikowany przez EBC w ostatnim dniu roku kalendarzowego, bowiem została podana łączna kwota przychodu.

W dniu 13 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zarządził połączenie powyższych spraw do prowadzeniu ich pod wspólną sygnaturą akt VIII U 2182/11 z uwagi na wspólną tożsamość stron i przedmiotu sporu.

Na rozprawie w sprawie VIII U 2182/11 w dniu 21 marca 2012 r. ubezpieczona wniosła o zasądzenie na jej rzecz kosztów zastępstwa procesowego na zasadach ogólnych.

Wyrokiem z dnia 21 marca 2012 r. w sprawie VIII U 2182/11 Sąd Okręgowy w Gdańsku VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych:

I. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z dnia 29 grudnia 2010 r. w ten sposób, że ustalił, iż T. M. nie ma obowiązku zwrotu kwoty 14.737,08 zł z tytułu przekroczenia granicznej kwoty dochodu za 2007 r.,

II. w pozostałym zakresie odwołanie oddalił,

III. zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. na rzecz T. M. kwotę 60,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sądu I instancji:

Decyzją z dnia 14 marca 2001 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. ustalił T. M. na stałe prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu J. M..

W pkt VI i VII decyzji, ubezpieczona została pouczona o okoliczności powodujących zawieszenie prawa do renty rodzinnej.

Decyzją z dnia 26 maja 2010 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. ustalił T. M. prawo do emerytury od dnia 01 listopada 2009 r.

Ubezpieczona w 2007 r. z tytułu zatrudnienia we Włoszech uzyskiwała przychód w wysokości 18.277,39 euro miesięcznie, a w 2008 r. 20.681,98 euro miesięcznie.

Łącznie przychód ubezpieczonej za 2007 r. wyniósł 65.469,61 zł (przy uwzględnieniu kursu walutowego: 3.582) i przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku, tj. 41.185,40 zł, łącznie o kwotę 24.284,21 zł.

Łącznie przychód ubezpieczonej za 2008 r. wyniósł 86.293,49 zł (przy przyjęciu kursu walutowego 4,1724) i przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku, tj. 45.345,60 zł, łącznie o kwotę 40.947,89 zł.

Decyzją z dnia 29 grudnia 2010 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. dokonał rozliczenia renty T. M. w związku z osiągniętym przychodem w 2007 r. Organ ustalił, że przychód ten uzasadniał zawieszenie łącznej kwoty części renty za w/w rok na kwotę 14.737,08 zł, w tym, od dnia 01 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2007 r. o 1.228,09 zł x 12 miesięcy i w związku z powyższym, wezwał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Decyzja została nadana w placówce pocztowej dnia 03 stycznia 2010 r. a doręczona ubezpieczonej w dniu 07 stycznia 2010 r.

Decyzją z dnia 03 lutego 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. dokonał rozliczenia renty T. M. w związku z osiągniętym przychodem w 2008 r. Przychód ten uzasadniał zawieszenie łącznej kwoty części renty za w/w rok na kwotę 16.218,68 zł, w tym, od dnia 01 stycznia 2008 r. do dnia 29 lutego 2008 r. o 1.228,09 zł x 2 miesiące, tj. 2.456,18 zł oraz od dnia 01 marca 2008 r. do dnia 31 grudnia 2008 r. o 1.376,25 zł x 10 miesięcy, tj. 13.762,50 zł i w związku z powyższym, wezwał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Swoje ustalenia w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy oparł na podstawie całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, w tym w szczególności na podstawie akt rentowych, którym jako dokumentom urzędowym, sporządzonym w przepisanej formie przez powołane do tego organy należało dać wiarę co do tego, co zostało w nich

urzędowo zaświadczone. Żadna ze stron nie kwestionowała treści zgromadzonego materiału dowodowego, toteż nie budziła ona również wątpliwości tego Sądu.

W ocenie Sądu I instancji odwołanie ubezpieczonej od decyzji z dnia 29 grudnia 2009 roku jest zasadne, jednakże odnośnie odwołania ubezpieczonej od decyzji z dnia 03 lutego 2011 r., Sąd ten nie znalazł podstaw do jego uwzględnienia.

Wskazał, że stosownie do treści art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Zgodnie z ust. 2 za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 06 grudnia 2010 r. w sprawie II UK 149/10 wskazał, że pouczenie o którym mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej jest przesłanką warunkującą obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

W wyroku z dnia 15 lipca 2011 r. w sprawie I UK 39/11 Sąd ten uznał natomiast, że obowiązek zwrotu emerytury wypłaconej mimo zaistnienia okoliczności powodującej zawieszenie prawa do świadczenia nie powstaje, jeżeli pobierająca świadczenie osoba nie została pouczona o braku prawa do jego pobierania. Przytoczenie przepisów określających okoliczności, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje jego utratę (w całości lub w części) jest pouczeniem prawidłowym, ale musi być na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji.

W art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej podano, że nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5, w którym wskazano natomiast, że kwoty nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1, podlegają zwrotowi za okres nie dłuższy niż 1 rok kalendarzowy poprzedzający rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie powiadomiła organ rentowy o osiągnięciu przychodu, w pozostałych zaś przypadkach - za okres nie dłuższy niż 3 lata kalendarzowe poprzedzające rok wydania tej decyzji.

Przepis art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej stanowi, że prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust. 3-8 oraz w art. 105, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2 oraz z tytułu służby wymienionej w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6.

W ustępie 7 wskazano, że prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

W ustępie 8 podano natomiast, że w razie osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 70 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu

Statystycznego, nie wyżej jednak niż 130 % tej kwoty, świadczenie ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż kwota maksymalnego zmniejszenia obowiązująca w dniu 31 grudnia 1998 r. w wysokości:

- 1) 24 % kwoty bazowej obowiązującej przy ostatniej waloryzacji w 1998 r. - dla emerytury lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy;
- 2) 18 % kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 - dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy;
- 3) 20,4 % kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 - dla renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie za rok 2008 r. ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w pierwszym kwartale wyniosło 3.047,93 zł, w drugim kwartale 3.145,81 zł, w trzecim kwartale 3.181,46 zł, a w czwartym kwartale 3.319,78 zł.

Zgodnie z art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami w wysokości na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. W ust. 2 pkt 1 w/w artykułu ustawodawca wskazał, że za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się świadczenia wypłacane mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania. W pkt. 2 w/w ust. 1 podano zaś, iż za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się też świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

W art. 84 ust. 3 cytowanej ustawy wskazano natomiast, że nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych za okres dłuższy niż ostatnie 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ wypłacający świadczenia o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty, a mimo to świadczenia były nadal wypłacane, a w pozostałych przypadkach - za okres dłuższy niż ostatnie 3 lata.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy Sąd Okręgowy wskazał, że przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było, czy w związku z osiągniętym przychodem w 2007 r. i 2008 r., uzasadnionym było zawieszenie łącznej kwoty części renty rodzinnej za ten okres i czy ubezpieczona jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Zdaniem tego Sądu z treści zgromadzonego w niniejszej sprawie materiału dowodowego bezspornie wynika, że ubezpieczona w 2007 r. uzyskała przychód w wysokości 86.283,49 zł, a w 2008 r. przychód w wysokości 65.469,61 zł. Wyższa kwota graniczna ustalona dla 2007 r. wyniosła 45.345,60 zł, a dla 2008 r. wyniosła 41.185,40 zł. W związku z tym, przychód ubezpieczonej za 2007 r. przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku łącznie o kwotę 24.284,21 zł, a za 2008 r. o kwotę 16.218,68 zł.

Wobec powyższego, świadczenie w postaci renty rodzinnej w spornym okresie było nienależne.

Niemniej jednak, na uwzględnienie zasługiwała argumentacja ubezpieczonej odnośnie braku możliwości dochodzenia przez organ rentowy zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres dłuższy niż ostatnie 3 lata. Ubezpieczona podała bowiem, że decyzja z dnia 29 grudnia 2010 r. została nadana w polskiej placówce pocztowej w dniu 03 stycznia 2011 r. Zgodnie z treścią art. 57 § 5 pkt 2 k.p.a. termin uważa się za zachowany, jeżeli przed jego upływem pismo zostało nadane w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego.

Zaskarżona decyzja dotyczyła pobierania renty rodzinnej w 2007 r., a więc organ ten nadał decyzję z dnia 29 grudnia 2010 r. w terminie pozwalającym na dochodzenie zwrotu świadczenia maksymalnie za okres od 2008 r. Tym samym, roszczenie ZUS/Oddział w G., w zakresie wskazanym w w/w decyzji, jako przedawnione, było nieuzasadnione.

Kolejną zaskarżoną decyzją z dnia 03 lutego 2011 r. organ rentowy domagał się zwrotu nienależnie pobranego przez ubezpieczoną świadczenia za 2008 r. W świetle ustalonego stanu faktycznego, z którego wynikało, że świadczenie to było faktycznie nienależne, Sąd I instancji uznał, że odwołanie ubezpieczonej nie zasługuje na uwzględnienie.

W ocenie tego Sądu argumentacja ubezpieczonej, że decyzja została wydana po upływie 2 lat pozostaje bez wpływu na rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie, ponieważ zgodnie z treścią powołanych wyżej przepisów, organ może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres 3 lat. Treść zgromadzonego materiału dowodowego nie potwierdza również, jakoby ubezpieczona nie została pouczona o okolicznościach mających wpływ na prawo do świadczenia, bowiem stosowne pouczenie zostało umieszczone już w decyzji z dnia 14 marca 2001 r., w której prawo do renty rodzinnej zostało ubezpieczonej przyznane.

Reasumując, Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczona jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za 2008 r. w postaci części renty za w/w rok na kwotę 16.218,68 zł, w tym, od dnia 01 stycznia 2008 r. do dnia 29 lutego 2008 r. o 1.228,09 zł x 2 miesiące, tj. 2.456,18 zł oraz od dnia 01 marca 2008 r. do dnia 31 grudnia 2008 r. o 1.376,25 zł x 10 miesięcy, tj. 13.762,50 zł, w związku z osiągniętym przychodem, który wyniósł 86.283,49 zł i przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku, tj. 45.345,60 zł, łącznie o kwotę 40.947,89 zł.

Mając powyższe na względzie, Sąd ten, uznając odwołanie ubezpieczonej od decyzji z dnia 29 grudnia 2010 r. za zasadne, na podstawie art. 477 (14) § 2 k.p.c. i cytowanych wyżej przepisów prawa orzekł, jak w punkcie I sentencji wyroku.

W pozostałym zakresie Sąd I instancji, na podstawie art. 477 (14) § 1 k.p.c. i cytowanych wyżej przepisów prawa orzekł, jak w pkt II sentencji wyroku.

Kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, na podstawie art. 98 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokacie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002 r. Nr 163, poz. 1348 ze zm.), Sąd ten orzekł, jak w pkt III sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy, zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając temu orzeczeniu naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 138 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy dokonał streszczenia postępowania sądowego- pierwszoinstancyjnego w niniejszej sprawie, powołał treść przepisu art. 138 ust. 5 ustawy emerytalnej oraz wskazał, że w jego ocenie zachowany został termin trzech lat kalendarzowych poprzedzających rok wydania zaskarżonej decyzji. Apelujący podniósł, że podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 października 2009 r. w sprawie I UZP 10/09, publik. OSNP 2010/7-8/96 i Biuletyn S.N. 2009/10/28 oraz w wyroku z dnia 27 sierpnia 2009 r. w sprawie II UK 398/08, publik. OSNP 2011/7-8/110.

W konkluzji apelacji organ rentowy wnosił o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku w pkt I, ewentualnie
- 2) uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego zasługiwała na uwzględnienie w sposób skutkujący zmianą zaskarżonego wyroku w punkcie I i oddaleniem odwołania.

Na wstępie Sąd II instancji zważył, że zaskarżony wyrok, w części dotyczącej jego pkt II oraz pkt III, wobec jego nie zaskarżenia uprawomocnił się, a zatem przedmiotem rozpoznania w niniejszym postępowaniu jest wyłącznie kwestia

prawidłowości decyzji tego organu z dnia 29 grudnia 2010 r. (k. 7 akt sprawy), rozliczającej rentę rodzinną T. M. w związku z przychodem osiągniętym przez nią w 2007 r. i zobowiązującej wnioskodawczynię do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w łącznej kwocie 14.737,08 złotych.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu I instancji, zgodnie z którym kwoty wypłacone w spornym okresie T. M. tytułem renty rodzinnej, której wypłata podlegała zawieszeniu z uwagi na przekroczenie granicznej kwoty przychodu dla 2007 r., wynoszącej 41.185,40 zł, ogłoszonej w komunikacie Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 listopada 2007 r. w sprawie granicznych kwot przychodu dla 2007 r. stosowanych przy zawieszaniu albo zmniejszaniu emerytur i rent (M.P. z 2007 r. Nr 88, poz. 969), stanowiły nienależnie pobrane świadczenie w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej.

Podkreślenia wymaga, że prawidłowe pouczenie osoby pobierającej świadczenie ma kluczowe znaczenie dla ustalenia, czy kwoty jej wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części stanowią nienależnie pobrane świadczenia, o których mowa w treści art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej, stąd wynikała konieczność rozważenia, czy wnioskodawczyni została należycie pouczona przez organ rentowy o podstawach powodujących ustanie prawa do emerytury i braku prawa do pobierania tego świadczenia (por. wyrok S.N. z dnia 06 grudnia 2010 r. w sprawie II UK 149/10, publik. LEX nr 786385).

Sąd II instancji zauważył, że decyzja z dnia 14 marca 2001 r. (k. 10-11 akt ZUS), ustalająca T. M. prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu J. M. od dnia 01 marca 2001 r. na stałe, skierowana została do wnioskodawczyni, a zatem zachodzą uzasadnione podstawy do przyjęcia, że mogła ona (i powinna) osobiście zapoznać się z treścią zawartego w tej decyzji pouczenia.

Na odwrócie tej decyzji znajduje się pouczenie, w którego pkt IV wskazano, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia jest zobowiązana do ich zwrotu, przy czym stosownie do ppkt 1 za nienależnie pobrane uważa się m.in. świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie do nich prawa, albo wstrzymanie wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Punkt VI tego pouczenia stanowi natomiast m.in., że prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu albo świadczenia te ulegają zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu, w tym także za granicą, z tytułu zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności oraz pobierania zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego, wyrównawczego, świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, dodatku wyrównawczego, a także wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy.

W pkt VIII ppkt 1 w/w pouczenia podano natomiast, że w celu ustalenia, czy zachodzą okoliczności powodujące zawieszenie prawa do emerytury lub renty, albo wstrzymanie wypłaty lub zmniejszenie wysokości świadczenia ubezpieczony jest zobowiązany powiadomić organ rentowy o osiągnięciu przychodu (wymienionego w części VI) i jego wysokości.

Pouczenie, aby było czytelne dla adresata winno być w pewnym stopniu zindywidualizowane, jasne pod względem językowym, czytelne redakcyjnie i przejrzyste konstrukcyjnie (por. wyrok S.N. z dnia 24 listopada 2004 r. w sprawie I UK 3/2004, publik. LEX nr 146568).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego pouczenie zawarte w decyzji ZUS/Oddział w G. z dnia 14 marca 2001 r. (k. 10-11 akt ZUS) jest zwarte i napisane przejrzystym, zrozumiałym językiem oraz cechuje się wymaganą indywidualizacją, ponieważ dotyczy świadczenia rentowego takiego, jak świadczenie przyznane wnioskodawczyni.

Tym samym, uwzględniając powyższe okoliczności niniejszej sprawy, nie ulega wątpliwości fakt prawidłowego pouczenia T. M. przez organ rentowy o obowiązku powiadomienia o osiągnięciu za granicą przychodu oraz o okolicznościach powodujących: zawieszenie prawa do renty rodzinnej, brak prawa do pobierania tego świadczenia

oraz rodzających obowiązek jego zwrotu, a zatem zasadne jest przyjęcie, że wypłacone wnioskodawczyni od dnia 01 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2007 r. tytułem tego świadczenia kwoty, stanowią nienależnie pobrane świadczenie w rozumieniu przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej.

Z treści przepisu art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej wynika, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia zobowiązana jest do ich zwrotu.

Sąd II instancji zauważył, że Sąd Okręgowy, dokonując oceny, od kiedy należy liczyć trzyletni termin, za który organ rentowy może żądać zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, nieprawidłowo powołał się na przepis art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej.

Tymczasem dla kwot nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej ustawodawca odrębnie uregulował okresy, za jakie organ rentowy może żądać zwrotu w art. 138 ust. 5 ustawy emerytalnej.

Dlatego nie mogło znaleźć zastosowania w przedmiotowej sprawie stanowisko zaprezentowane w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2012 r. w sprawie III UZP 1/12, niepublikowane, zgodnie z którym trzyletni okres, za który organ rentowy może żądać zwrotu nienależnie pobranych świadczeń na podstawie art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej, obejmuje okres do ostatniej wypłaty (pobrania nienależnego świadczenia). Uregulowanie, dotyczące zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej (prowadzących do zawieszenia lub zmniejszenia praw do emerytury lub renty), zawarte w art. 138 ust. 5 ustawy emerytalnej ma szczególny charakter i nie wchodziło w zakres rozstrzyganego wskazaną wyżej uchwałą zagadnienia prawnego.

Z treści art. 138 ust. 5 ustawy emerytalnej wynika, że poza przypadkiem, gdy pomimo powiadomienia przez osobę pobierającą świadczenia organ wypłacający świadczenia o osiągnięciu przychodu, świadczenia były nadal wypłacane, organ rentowy może żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych za okres nie dłuższy niż trzy lata kalendarzowe poprzedzające rok wydania decyzji o rozliczeniu świadczenia.

Tym samym, wbrew stanowisku Sądu I instancji (k. 40-45 akt sprawy), trzyletni termin warunkujący możliwość dochodzenia zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej (jak w niniejszej sprawie), liczyć należy od ostatniego dnia roku poprzedzającego rok wydania decyzji rozliczającej świadczenie, a nie od dnia nadania przesyłki zawierającej odpis tej decyzji w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego.

Ponieważ decyzja, dokonująca rozliczenia renty rodzinnej T. M. w związku z przychodem osiągniętym przez nią w 2007 r. i zobowiązującej wnioskodawczynię do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w łącznej kwocie 14.737,08 zł, wydana została w dniu 29 grudnia 2010 r. (k. 7 akt sprawy), a zatem ustawowy trzyletni termin z art. 138 ust. 5 ustawy emerytalnej do żądania zwrotu liczyć należy od dnia 31 grudnia 2009 r., co oznacza, że organ rentowy może dochodzić zwrotu nienależnie pobranych przez ubezpieczoną świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej za okres, aż do dnia 31 grudnia 2006 r.

Zasadnie zatem apelujący zarzucił, że Sąd Okręgowy przyjmując, iż licząc od daty nadania w polskiej placówce pocztowej przesyłki, zawierającej odpis zaskarżonej z decyzji z dnia 29 grudnia 2010 r., tj. od dnia 03 stycznia 2011 r., organ ten może dochodzić zwrotu nienależnie pobranych przez wnioskodawczynię świadczeń, za okres trzech lat kalendarzowych, jedynie za okres do 2008 r., naruszył prawo materialne, a w szczególności art. 138 ust. 5 ustawy emerytalnej poprzez jego niezastosowanie.

W konsekwencji Sąd ten naruszył również przepis art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej niezasadnie przyjmując, że T. M. nie ma obowiązku zwrotu kwot nienależnie pobranego tytułem renty rodzinnej świadczenia za okres od dnia 01 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2007 r.

Ponieważ przeprowadzone w niniejszej sprawie postępowanie dowodowe wykazało, że kwoty pobrane przez T. M. tytułem renty rodzinnej w okresie od dnia 01 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2007 r. stanowiły nienależnie pobrane świadczenie w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej, zaś trzyletni termin, za który organ rentowy może żądać zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, liczy się od dnia 31 grudnia 2009 r., a zatem zasadnie organ ten uznał, że wnioskodawczyni, na podstawie art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej, jest zobowiązana do zwrotu tych kwot.

Stosownie do treści art. 386 § 1 k.p.c. w razie uwzględnienia apelacji sąd drugiej instancji zmienia zaskarżony wyrok i orzeka, co do istoty sprawy.

Mając na względzie powyższe, działając na mocy art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji wyroku.